

EMANUEL ŠIMEK

KDY BYLO CHEBSKO PŘIPOJENO K NĚMECKÉ ŘÍŠI¹

Řešení otázky, kdy bylo Chebsko připojeno k německé říši, nebyla dosud českou vědou věnována pozornost, jaké by si tato pro historii starého českého státu velmi důležitá a pro staré Chebsko přímo tragická událost vyžadovala.

V dějepisné literatuře se obyčejně setkáváme s povšechnými, ale nedosti doloženými udaji, že k této události došlo někdy kolem roku 1000 nebo v XI. století. A v německé literatuře byl dokonce dříve běžný (a ještě dnes je velmi častý) názor, že Chebsko patřilo k německé říši již i dříve, před rokem 973, t. j. před založením pražského biskupství.² Tento názor přejímá v poslední době také český archeolog R. Turek a dochází k závěru, že Chebsko patřilo k německé říši dokonce již před rokem 863.³

Historických zpráv, jež by nám zábor Chebska a jeho odtržení od českého státu přímo dokládaly, vůbec není. Není jich pro rok 1000 nebo pro dobu kolem něho, a není jich ani pro rok 973 a dokonce už ne pro rok 863, jak soudí Turek. Toto nejnižší vročení Turkovo je ze všech dosavadních pokusů o datování záboru Chebska nejslaběji doloženo, takže by ani nebylo třeba podrobněji se jím zde zabývat. Protože však jde o českého autora a je nebezpečí, že jeho stanovisko bude záhy přejato onou částí německé literatury, jež bude chtít z nedosti kritického závěru českého autora vytloukat politický kapitál, je třeba věnovat mu zde alespoň několik slov.

Turek opírá svůj výklad o listinu ze dne 16. června r. 863, již král Ludvík Němec (nikoli císař Ludvík II., jak mylně uvádí Turek)⁴ daroval opatu kláštera Nieder-Altachu Otgarovi ves *Nabawinidu*, jejíž poloha je v donační listině ještě blíže určena slovy *iuxta rivulum Frebina*.⁵ Turek ztotožňuje tento potok *Frebinu* podle Gradla s Třebnickým potokem »na půdě Chebska u dnešního Markt-Redwitz«. ⁶ K tomuto sugestivnímu výroku třeba přičinit několik kritických poznámek. V celé donační listině máme jedinou do jisté míry bezpečnou lokalizační pomůcku ve jméně *Nabawinida*, z něhož je zřejmo, že šlo o donaci v území *Vinidů* (Slovanů) v poříčí Náby v dnešních severovýchodních Bavořích. Vše ostatní jsou pouhé dohady. I když však připustíme, že mohlo jít o donaci v oblasti nejhořejšího toku řeky, t. zv. Náby Smrčinné, a že *Frebina* může být totožná s *Trewinou* donační listiny z roku 1061 (v. níže) a že jí tedy je míněn potok Třebnický, pobočka říčky Kösseine, dostáváme se tím někam do území mezi Smrčinnou Nábou a západními hranicemi starého Chebska v Horní Falci. Jak šlo právě v těch končinách rozhraní mezi sídly Srbů v poříčí Náby,

na něž ukazuje jméno osady *Nabawinida*, a českých Slovanů — podle mého soudu Sedličanů⁷ — v IX. století, nevíme.⁸ Jméno *Nabawinida* samo však naznačuje, že pravděpodobně šlo o osadu v oblasti srbské.⁹ Byl-li potok *Irbina* totožný s *Trewinou* listiny z roku 1061, mohlo snad jíti o donaci v přibližně stejné končině (také r. 1061 šlo o donaci na území nordgavském při hranicích starého Chebska, v. níže). To je vše, co o této věci lze říci. Listina z r. 863, o níž se Turek opírá, neposkytuje tedy ani nejmenšího důkazu, že by Ludvikovou donací bylo bývalo zasaženo i jen pohraniční pásmo starého Chebska, a je tedy, myslím, více než jasné, že tato listina dokonce již nemůže být uváděna jako doklad, že v roce 863 patřilo již celé staré Chebsko (od Smrčin až po Loketsko) k německé říši!

Není-li o odtržení Chebska od Čech a jeho záboru německou říší přímých zpráv historických, nezbyvá nám tedy, než dobrati se alespoň přibližného data, kdy se tak stalo, pečlivým zkoumáním všech historických i jiných pomůcek, jež nám mohou řešení této otázky usnadnit.

K zabránění tak velkého a pro český stát tak důležitého území Němci mohlo nepochybně dojít jenom v dobách nehlubšího úpadku politické moci českého státu. V jeho dějinách byla především dvě taková úpadková období, prvé počátkem XI. století a druhé o sto let později.

Prvé začalo za vlády Přemyslovce Boleslava III. na přelomu X. a XI. století. Za politických zmatků, k nimž v těch dobách v Čechách došlo, bylo více takových příležitostí, které mohly vésti ke ztrátě chebského území ať jeho násilným zábozem Němci z bavorského Nordgau, či dobrovolným odstoupením, na př. za poskytnutí útulku vypuzeným bratrům Boleslavovým. Boleslav sám, pokud vládl, se o zabránění územních ztrát valně nestaral. Byv roku 1002 vypuzen, hledal útulek u mocného markraběte nordgavského Jindřicha. Ale ten ho uvěznil. A Nordgau byl v přímém sousedství Chebska. Kdyby se ho byl tehdy chtěl Jindřich zmocnit, nebyl by je mohl s úspěchem bránit ani věčně opilý nástupce Boleslavův Vitold, ani slabošský Přemyslovec Jaromír, který se po něm v r. 1003 dostal na krátkou dobu k vládě. A Boleslav III. sám byl opravdu schopen toho, aby si od ctižádostivého Jindřicha Nordgavského vykoupil svobodu odstoupením území, sousedícího s državou Jindřichovou. A Jindřich měl i později, za polské okupace Čech v letech 1003—1004, možnost zmocnit se násilím chebského území. V žatci byla sice polská posádka, ale ta by tomu sotva byla mohla zabránit. Nakonec táhla právě přes Chebsko bavorská vojenská výprava na pomoc Jindřichovi II. a obě vojska se setkala právě asi před žatcem. Žatec padl, a Jindřich vypravil Jaromíra a Oldřicha se silným vojenským doprovodem ku Praze. Poláci byli vypuzeni. Jaromír se stal znovu knížetem a brzy potom (v září 1004) vital Jindřicha II. na Vyšehradě a v Praze, a nedlouho potom došlo na přímlovu frisinského biskupa Gotšalka ke smíření Jindřicha II. s Jindřichem Nordgavským. A Jaromír zůstával pak v následujících letech své vlády (1004—1012) věrným stoupencem a pomocníkem Jindřicha II. v jeho bojích proti polskému králi Boleslavovi Chrabrému. Byv na jaře r. 1012 znovu zbaven vlády a vypuzen ze země svým mladším bratrem Oldřichem, hledal Jaromír nakonec v Merseburce pomoc u Jindřicha II., ale ten se mu za všechny jeho věrné služby šeredně odměnil. Zavolal do Merseburka také Oldřicha, prohlásil Jaromíra za zbavena trůnu a poslal jej jako vězně do dalekého Utrechtu. A pak uznal Oldřicha knížetem a propůjčil mu Čechy v léno...¹⁰

Kolik bylo v těch nedlouhých dvanácti letech příležitostí, kdy mohlo být Chebsko po dobrém či po zlém zcizeno!

A podobně tomu bylo i v době zmatků a zápasů mezi Přemyslovci po úkladné vraždě Břetislava II. roku 1100. K odstoupení Chebska mohlo dojít ještě téhož roku, když Oldřich Brněnský za veliké sliby¹¹ a ohromnou na tehdejší dobu sumu peněz dostal v Řezně Čechy v léno od císaře Jindřicha IV., ač zvoleným knížetem byl již fakticky Bořivoj II. A mohlo k němu dojít i za obojího vládního období chabého Bořivoje (1100—1107, 1117—1120) a ovšem také při jiných příležitostech, jako na př. roku 1110, kdy král Jindřich V. vtrhl se svým vojskem do Čech a předešli ho markrabí nordgavský Děpolt z Vohburka a Berengar hrabě ze Sulzbachu, aby zprostředkovali příměří mezi válčícími stranami a obeslali jménem královým vévodu Vladislava a biskupa Heřmana, Bořivoje a Wiprechta—Václava Grojčského spolu s předními českými šlechtici k urovnání sporů do biskupské vsi Rokycan.¹² Je pochopitelné, že za takových poměrů a za tak hlubokého poklesu moci českých knížat mohlo lehkou odtržení Chebska nebo i k jeho postoupení (uznání okupace snad již provedené).

To jsou tedy dvě období v dějinách českého státu, kdy mohlo snadno dojít k odtržení Chebska a k jeho připojení k Nordgavsku. V době mezi nimi, t. j. po větší část XI. století až do jeho konce, je to méně pravděpodobné, neboť tu byla vláda českého státu vesměs v rukou schopných a energických panovníků, kteří by dojistu byli bránili ztrátě tak důležitého území nebo by se byli alespoň pokoušeli dobýt nebo získat je zase zpět, takže bychom se o jeho ztrátě pravděpodobně dověděli z historických zpráv. Nic takového se však nedovídáme. Z celé té doby je zachována jediná historická zpráva z roku 1061, v níž se skutečně děje zmínka o Chebu. Je to vůbec první historická zmínka o něm. Ale nedovídáme se z ní ani slova o tom, že by Cheb byl již tehdy patřil k »pagu Nordgau«, třebaže se o něm také ve zprávě mluví. Naopak, z celé zprávy je zřejmo, že šlo jenom o darování kusu lesa v p o h r a n i č n í m h v o z d u na rozhraní mezi starým Nordgauem a starým Chebskem¹³ po levé, východní straně nejhořejšího toku t. zv. Křivé Náby (Nába Smrčinná, Fichtelnaab, zv. též Krumme Naab) od jejich pramenů až po ústí potoka zv. Schwurbach (Höllbach), jihovýchodně od místa, kde tok Náby křížila stará cesta, přicházející od Chebu (*Egire*).¹⁴ Citace Chebu tu není dokladem, že by byl již tehdy patřil k území nordgavskému,¹⁵ nýbrž je pouze důkazem, že již tehdy byl Cheb (podle jména řeky přezvaný na *Egire*) znám jako obchodní středisko při cestě, již byla ohraničena část lesní oblasti, darované Otnandovi. Protože les sám o sobě neměl pro obdarovaného žádnou cenu, je zřejmé, že vlastním účelem donace Jindřicha IV. bylo dát Otnandovi území, kde by mohl mýcením nebo žďářením získati potřebnou plochu pro založení nové — ovšem německé — osady nebo osad.¹⁶ Je to tedy zřejmě první historická zpráva o německé kolonizaci území u samých hranic starého Chebska.

Z doby o čtvrt století pozdější máme zachovanou zprávu o potvrzení hranic pražského biskupství císařem Jindřichem IV. v Řezně (29. dubna 1086), v níž se děje zmínka o území Sedličanů jako pohraniční oblasti české.¹⁷

První zprávy, svědčící o tom, že bylo již Chebsko zčásti nebo zcela připojeno k marce nordgavské, pocházejí až z třetího a čtvrtého desetiletí XII. století.

Je to především osvědčení opata kláštera v Reichenbachu,¹⁸ kladené do

doby kolem roku 1122, podle něhož *quidam Azelinus nomine* se svolením markraběte Děpolda věnoval svatě Marii v Reichenbachu prostřednictvím Děpoldova ministeriala Trutwina statek *Marchenei (praedium, quod vicus Ste. Marie dicitur)*¹⁹ u dnešního Tirschenreutu v bavorské Horní Falci.

Téhož území se týká také listina z 15. června 1135, již markrabě Děpolt potvrzuje a obnovuje klášteru v Reichenbachu donaci osad (*praediorum*) na Chebsku (*in regione Egere*): *Diepoltsreutu* (dnešního Dippersreutu), *Frauenreutu* a *Kunreutu* (dn. Großkonreutu na Odřavě), a kromě toho daruje klášteru ještě *Pernreut*, *Lengenfeld*, *Brunn*, *S. Marienweiler* (Marchenei) u Tirschenreutu a *Göppersgrün* u Thiersheimu,²⁰ vešměs v oblasti západně od dnešních státních hranic.

V téže oblasti, nedaleko našich hranic jižně od Chebu, byl založen klášter ve Waldsasích. Jsou o tom zachovány dvě zprávy. Podle první, listiny řezenského biskupa, kladené do doby kolem roku 1134, založil markrabě Děpolt cellu pro mnichy řádu cisterciáků a daroval jí vsi *Brunn*, *Frauenreut*, *Slopány*, *Bertholdisreut*, *Netsdala* a *Paphenreut*.²¹ Druhá zpráva sděluje, že markrabě Děpolt dal mnichům řádu cisterciáků ve Waldsasích pozemek pro postavení kláštera a k tomu tolik lesa, kolik mniši obejdou za jeden den.²²

Kromě těchto zpráv o donacích oběma děpoldovským klášterům v Reichenbachu a ve Waldsasích na území starého Chebska má pro naši otázku také ještě význam zpráva z doby kolem roku 1125 o donaci dvora v Steinbachu klášteru reichenbašskému, a to tím, že jsou v ní jako první svědci uvedeni Děpoldovi ministeriálové *Udalricus de Egere* a jeho bratr *Pilgrim*.²³

Z toho, co zde bylo uvedeno, je zřejmé, že se první historická svědectví o tom, že oblast starého Chebska byla v držení markraběte nordgavského, objevují a hned nápadně kupí teprve v době kolem přelomu první a druhé čtvrtiny XII. století. Z dob starších není o tom ani jediné zprávy. A při tom je důležité, že tyto první zprávy mluví vešměs o donacích půdy klášterům. To svědčí, jak už před lety správně pověděl historik Chebska Jindřich Gradl, nejenom o velké zbožnosti Děpolda z Vohburka, nýbrž také o tom, že Děpolt považoval kláštery za nejlepší kolonizátory.²⁴ A já bych k tomu dodal: kolonizátory půdy nově získané.

Neboť o tom, že teprve v těch dobách, zhruba asi v první čtvrti století XII., a to spíše bliž ke konci první čtvrti tohoto století než k jejímu začátku, mohlo být Chebsko markrabětem nordgavským získáno, nás nenechávají na pochybách výsledky kritického studia starých německých a poněmčených slovanských místních jmen na Chebsku. Jak jsem ukázal na jiném místě,²⁵ dospěl profesor E. Schwarz, jeden z nejpřednějších německých linguistických odborníků před německou okupací Československa, podrobným studiem starého místního názvosloví v okrese chebském k závěru, doloženému velmi bohatým materiálem, že *první, nejstarší obce, založené německými kolonisty, pocházejí teprve z doby kolem polovice XII. století*,²⁶ a že také u poněmčených jmen starých slovanských osad lze zjistit jazykový styk mezi německými kolonisty a starým slovanským obyvatelstvem teprve asi od téže doby, t. j. od doby kolem roku 1150 nebo nedlouho před ním.²⁷ Čili jinými slovy, že německá kolonizace

v oblasti dnešního Chebska začala teprve kolem roku 1150 nebo nedlouho předtím. A protože v těch dobách německá kolonisace následovala hned po zabrání slovanských území, je to zároveň také bezpečným důkazem, že k záboru Chebska německým držitelem Nordgavska nemohlo dojít o mnoho dříve než v době, v níž máme výše uvedené první historické zprávy o německé kolonizaci Chebska.²⁸

Můžeme tedy považovati za plně prokázáno, že k německému záboru Chebska došlo za okolností blíže neznámých někdy v průběhu první čtvrti XII. století, a to spíše v druhé polovině tohoto období.

To je výsledek velmi důležitý. Vyvracejí se jím všechna dosavadní datování záboru Chebska do XI. století nebo do dob ještě starších. A zároveň se jím dokazuje, že slovanské obyvatelstvo starého Chebska až po Smrčiny a v oblasti jižně od horní Odavy žilo ve svazku s českým státem přemyslovským mnohem déle, než se dosud mysliło. A vyvrací se jím také závěr německých historiků Chebska Gradla a Siegla, že staré Chebsko se již počátkem XI. století i po stránce jazykové stalo »wieder deutsch«,²⁹ resp. že již tehdy došlo k »dauernde Wiederbesiedlung (endgültige Wiederbesetzung) des Egergebietes durch Deutsche«.³⁰

Jak jsem ukázal v archeologickém oddílu své práce o starém Chebsku,³¹ není až dosud ani jediného archeologického ani jiného důkazu, že by Chebsko bylo bývalo před příchodem Slovanů osídleno Germány, a tím méně ovšem, že by před první polovicí XII. století bylo bývalo osídleno Němci. Je tedy Gradlovo i Sieglovo slůvko »wieder«, »opět«, »znovu«, zcela nesprávné a neodůvodněné. A také začátek pozdněstředověké germanisace Chebska se datováním, k němuž dospěl prof. E. Schwarz (viz výše), posunuje až do doby kolem polovice XII. století, t. j. do doby více než o sto let mladší, než soudili Gradl, Siegel a j.

Jako domnělého důkazu pro to, že staré Chebsko patřilo již před rokem 973 k bavorské marce nordgavské, se užívá tvrzení, že toto území bylo již před založením pražského biskupství součástí diecése řezenské a že jí zůstalo i potom.³²

Toto stanovisko však není správné. Je pravda, že v těch dobách byly hranice diecése (alespoň u nás) totožné s hranicemi státními.³³ Ale právě proto můžeme naopak my zase právem německý »důkaz« obrátit a říci: protože staré Chebsko roku 973 i později až do jeho připojení k marce nordgavské v první čtvrtině století XII. patřilo k državě českých knížat, patřilo tím také k pražské diecési.

Že bylo Chebsko v kritických dobách českého státu v první čtvrtině XII. století, když bylo od Čech odtrženo politicky, podřízeno pravomocí biskupství řezenského a tím obnoven starý stav z doby před rokem 973 (kdy si biskupství řezenské činilo nárok na celé tehdejší Čechy i se starým Chebskem),³⁴ je při tehdejších poměrech zcela pochopitelné. Právě listina, jíž císař potvrdil roku 1086 pražskému biskupovi hranice jeho diecése, je důkazem, že tehdy o těch věcech rozhodoval především císař, nikoli stolice papežská. A že za rozvratu českých věcí v prvních desetiletích XII. století a při prepotenci, s níž Jindřich V. do českých věcí zasahoval,³⁵ bylo spojenému úsilí jeho předních přívrženců Děpolda z Vohburka (který byl jedním z jeho hlavních stoupenců již v době jeho povstání proti otci Jindřichu IV.)³⁶ a biskupa řezenského zcela snadnou věcí přimět ho, aby po

zabrání Chebska uznal i jeho opětnou příslušnost k diecési řezenské, není třeba nijak zvlášť zdůrazňovat. Schválení papežova bylo lze za tehdejších poměrů dříve nebo později rovněž lehko dosíci.³⁷

Že staré Chebsko, sahající až po Smrčiny, bylo po zabrání Vohburky církevně připojeno ke vzdálenějšímu řeznu a nikoli k bližšímu Bamberku, není důkazem proti mému závěru, nýbrž je prostě jen dokladem toho, že si Řezno činilo nároky na všechna území, odtržená od českého státu a tím i od pražské diecése. A protože bylo tehdy politicky silnější než Praha, dovedlo svůj právní nárok na Chebsko také uplatnit.

Čteme-li tedy ve zprávách k roku asi 1134, že biskup řezenský potvrdil založení celly cisterciáků ve Waldsasích,³⁸ a znovu k roku 1135, že markrabě Děpolt potvrdil a rozšířil svou donaci v chebském území (*in regione Egere*) klášteru v Reichenbachu za přítomnosti řezenského biskupa,³⁹ není to vůbec žádným důkazem, že by tato *regio Egere* byla bývala po všechna předcházející staletí součástí diecése řezenské. A jiných důkazů pro to vůbec není.

Ani tento argument tedy není nijakým skutečným důkazem ve prospěch teorie, že Chebsko bylo již v době před založením pražského biskupství připojeno k bavorské marce nordgavské a tím i k Německu. Naopak. Chebsko patřilo k Čechám i po založení pražského biskupství v roce 973, a to až do první čtvrtiny XII. století.

Bylo tedy částí českého státu také roku 1086, kdy byla císařem Jindřichem IV. v Řezně pražskému biskupovi Jaromirovi-Gebhardovi potvrzena t. zv. zakládací listina jeho biskupství. Hranice pražské diecése byly totožné s hranicemi českého státu. A bratr biskupův Vratislav byl právě předtím za své věrné a vynikající služby samotným císařem odměněn titulem královským,⁴⁰ z čehož je zřejmé, že císař právě tehdy neměl nejmenší tendence jeho stát nějak oklešťovat. Jmenují-li se tedy v zakládací listině biskupství pražského jako nejzápadnější český kmen Sedličané, třeba snad ve zkomolené formě, míní se tím nejenom omezený úsek jejich sídel v územním pruhu pozdějšího Loketska při Ohři, úsek, který při svém malém rozsahu, značné délce, ale zcela nepatrné šíři a naprosté nesoustředěnosti nemohl mít a po staletí také skutečně plnit funkci samostatného kmenového území (jako na př. území sousedních Lučanů),⁴¹ nýbrž celé území, na němž tehdy Sedličané sídlili, tedy také celé staré Chebsko až po Smrčiny a hranice biskupství bamberského.⁴²

Slovanské obyvatelstvo starého Chebska východně od Smrčín a horní »Křivé«, Smrčinné Náby žilo tedy ve spojení s českým státem až do první čtvrtiny XII. století. Od jeho příchodu do tohoto území uplynula doba okrouhle šesti až sedmi století.

V první čtvrtině XII. století byl dotud jednotný celek lidu a území starých Sedličanů roztržen na dvě části. Západní část, zvaná od té doby *regio* nebo *pagus Egere*, zůstala po dvě následující století spojena s německou říší a byla v té době, jsouc zbavena ochrany českého státu,⁴³ poněmčena. Východní část zůstala s názvem *Sedlecko* a později *Loketsko* i nadále spojena s českou zemí a s českým státem.

Poznámky

1 Výňatek z rukopisu práce »Chebsko, dnešní nejzápadnější slovanské území, v staré době«, poctěné I. kulturní cenou města Chebu (podle posudku pražské odborné komise).

2 H. Gradl, Monumenta Egrana I (Cheb 1886), str. IX a d., Geschichte d. Egerlandes (Praha 1895), 37, 45, A. Bachmann, Geschichte Böhmens I (Gotha 1899), 164 a d., M. Doeberl, Die Markgrafen u. die Markgrafschaft auf d. bayer. Nordgau (Mnichov 1894), 46, K. Siegl, Eger u. das Egerland im Wandel der Zeiten² (Cheb 1931), 5 a d., O. Schürer, Die Kaiserpfalz Eger (Berlín 1934), 3, Geschichte von Burg u. Pfalz Eger (Mnichov 1934), 1 a d., R. Käubler, Die ländlichen Siedelungen des Egerlandes (Lipsko 1935), 29, a j.

3 R. Turek, ČNM CXXI (1952), 24 pozn. 116.

4 Tamže, a dříve již v práci Slovanské osídlení Chebska, OP XIV (1950), 404.

5 Mon. Boica XI (Mnichov 1771), 121; concessimus quasdam res proprietatis nostre ad monasterium *Altah*, id est uillam que vocatur *nabauuinida* iuxta riuum *Frebinam*; Gradl, ME I. 3 č. 2.

6 Turek, ČNM CXXI, 24 pozn. 116.

7 Šimek, Z dávných věků II (1949), 157 a d., Zprávy Anthr. spol. IV (Brno 1951), 10 a d.

8 Přibližné hranice, jež tu předpokládali na svých mapách Gradl, ME I, příl., Siegl, Eger u. Egerland, mapa k str. 9, a j., platí podle výslovného konstatování autorů map teprve pro dobu XI.—XII. stol.

9 Srov. Niederle, SS, III, 113.

10 Srov. k tomu F. Palacký, Dějiny I. 13, 278—289, V. Novotný, Č. dějiny I. 1. 666—701.

11 Kosmas III. 15, srov. k tomu Novotný, 1. c. I. 2. 409 a d.

12 Kosmas III. 32: Wladizlaus iam dudum premiserat Hermanum et Zezeman comites ad regem Heinricum... et promittens ei D marcas argenti rogat supplex, quo dignaretur aut per se aut per suos nuncios a fratre Borivoy instinctu Wigberti sublatum sibi restituere ducatum. Rex autem, licet eo tempore valde iratus esset Wigberto, magis tamen succensus amore denominati census continuo exercitu citato... ingressus est Boemiam. Et premittens duos marchiones Depoldum et Berengerum mandat, ut interposita pace Borivoy et frater eius Wladizlaus, simul Hermannus presul atque filius Wigberti ceterique Boemie maiores natu occurrant sibi ad curtem episcopi in villa *Rokican*. Quo cum secundum regis iussum advenissent, sine omni audientia Borivoy et filius Wigberti capitur, presulis autem causa probatur esse iusta manu regis auro uncta; srov. k tomu Palacký, 1. c. 583 a d., Novotný, ČD I. 2. 481 a d., Bretholz, edice Kosmy 202 a d. pozn., Doeberl, MMN 36.

13 Také Gradl, ME I. 5 pozn. k č. 8 soudil, že šlo o les v Nordgavsku na hranicích Chebska; srov. k tomu str. 9 a d.

14 Erben, RB I, 128, č. 54, Gradl, ME I, 5 č. 8, Friedrich, CDB I. 60 a d., č. 58, Siegl, Eger u. Egerland 7 a d.: »Heinricus... rex... cuidam nostro servienti, Otnant dicto, partem cuiusdam siluae, infra hos terminos constitutam, uidelicet: ubi *Swrbaha* fluit in *Crumbanaba*, et sursum, ubi oritur *Crumbanaba* et ubi oritur *Swrbaha*, et inde ubi oritur *Trewina*, et deorsum *Trewina* usque in *illam uiam*, que procedit *de Egire* et *per eandem uiam* usque in *Swrbaha*, et deorsum *Swrbaha* usque in *Crumbanaba*, in comitatu Heinrici comitis, in *pago Nortgove*, et in *marchia Napurg* sitam, cum omnibus pertinentiis... et cum omni debito, quod incolae illius marchie ad *Napurg* de toto predio eiusdem Otnanti in prefata *marchia* hactenus soliti erant persolvere, in proprium dedimus atque tradimus...« Ratisbonae 1061 febr. 13.

15 Gradl, GE 48 a d., Doeberl, MMN 49, Siegl, Eger u. Egerland 7 a d., Schürer, Kaiserplatz 3, Gesch. Eg. 1, Turek, OP XIV, 405; proti tomu svědčí již i samo konstatování Schürerovo, Kaiserpfalz 4, že se potom jméno Chebu zase po více než 60 let neozývá: neozývá se právě proto, že Cheb tehdy ještě nebyl německý; jakmile se dostal do rukou Němců, objevuje se jeho jméno naráz velmi často, viz o tom níže.

16 Srov. pokračování donační listiny krále Jindřicha Otnandovi (viz výše pozn. 14): ...ut predictus Otnant liberam dehinc potestatem habeat, tenendi, commutandi, extirpandi...

- 17 Friedrich, CDB I. 92 a d. č. 86, Kosmas II. 37.
- 18 Klášter v Reichenbachu na řece Rezné byl založen markrabím Děpoitem r. 1118; Gradl, ME I. 12 č. 50, GE 53.
- 19 Gradl, ME I. 13 č. 37.
- 20 Gradl, tamže 17 č. 53, GE 56, Friedrich, CDB I, 128 č. 121.
- 21 Gradl, ME I. 16, 264, č. 49; Prunne, Vrawenruth, Schloppan... Bertholdisruth, Netsdal, Pfaffenruth.
- 22 Tamže 16 č. 50: Anno autem domini 1133 Diepaldus marchio dedit monachis Cysterciensis ordinis in Waltassen aream, in qua constructum est monasterium eorum, et de sylva, quantum fratres ipsi per unam diem poterant in circuitu perlustrare. Unde et ipse est fundator eorum.
- 23 Gradl, ME I. 14 č. 40: Testes: Udalricus de Egere et frater eius Piligrimus, Adelpertus de Suzinbach, etc.
- 24 Gradl, GE 55; srov. k tomu také Doeberl, MMN 43 a d.
- 25 Chebsko v staré době (rkp.) 156.
- 26 E. Schwarz, Die Ortsnamen d. Sudetenländer als Geschichtsquelle (Mnichov—Berlín 1931), 290.
- 27 Tamže 322, 387—389, 393.
- 28 Správnost tohoto mého závěru potvrzuje také výsledek Gradlova pečlivého studia historie hradů na Chebsku: jak Gradl, GE 62, sám výslovně konstatoval, »nebylo na půdě Chebska před druhou čtvrtinou XII. století prokazatelně ani jediného hradu«. Ty začaly být teprve po německém záboru Chebska stavěny německými držiteli půdy. Dříve jim to nebylo možné, protože jim ta půda ještě nepatřila!
- 29 Gradl, GE 39.
- 30 Siegl, Führer 5, 2. vyd. (Cheb 1927), 4, Eger u. Egerland 6, Eger—Franzensbad (Berlín 1951), 26.
- 31 Str. 41.
- 32 Srov. výše pozn. 2; z českých historiků přijali toto stanovisko Palacký, Děj. 13. 1. 255 pozn. 247, J. Čelakovský, Ottův SN XII, 111, Práv. děj. 2 56, 309 a d., Novotný, ČD I. 1. 164.
- 33 Gradl, GE 37, 45, v jiné formě i Bachmann, GB I. 164 a d.
- 34 Z obsáhlé literatury v. Novotný, ČD I. 1. 586 a d., a lit. tam uved.; statky, jež dostal řezenský biskup za své svolení k založení pražského biskupství, jak ukázal Gradl, Beitr. z. Gesch. Nordwestböhmens, MVGD XXI (1883), 318 a d., asi v Chebsku nebyly (tak se domnívali na př. Palacký, Děj. 13. 1. 255, A. Frind, Kirchengesch. Böhmens I, Praha 1864, 54 pozn. 1); stanovisko Gradlovo přijal také Novotný, ČD I. 1. 587 pozn. 1.
- 35 Srovnej na př. historii jeho tažení do Čech a »soud« v Rokycanech roku 1110, v. výše pozn. 12.
- 36 Srov. Gradl, ME I. 9 č. 17 a 18 k r. 1104 a 1105; české vojsko, pomáhající císaři, zato poplenilo r. 1105 jeho marku, v. tamže č. 19: Inde imperator progressus, Ratisbonensium auxilio, filio urbe fugato... *Theobaldi Marchiam per Bohemos vastavit.*
- 37 Srov. Kosmas II. 38 (k r. 1086): eodem anno Heinrico imperatore demandante et Magantino archiepiscopo Wezelone interveniente per legatos apostolici, qui eidem interfuerunt concilio, domnus Clemens papa secundum predictos terminos suo privilegio corroborat Pragensem episcopatum...
- 38 Gradl, ME I. 264 č. 49.
- 39 Tamže 17 č. 53.
- 40 Kosmas II. 37, srov. k tomu Novotný, ČD. I. 2. 246 a d.
- 41 Srov., co jsem k tomu uvedl ve Zprávách Anthr. spol. IV. 12 (text a pozn. 27—29, tam v. i jinou lit.), 13.
- 42 Tím je dána odpověď také na theorii Turkovu, že »zakládací« listina z r. 1086 právě citací kmene Sedličanů podává »jasný doklad toho«, že celé »Chebsko již tvořilo zřejmou součást německého Nordgau—Nortgove, a že nepatřilo do zájmové sféry české«, OP XIV. 405.
- 43 Schwarz, ON 392.

ВРЕМЯ ПРИСОЕДИНЕНИЯ ХЕБСКОЙ ОБЛАСТИ К ГЕРМАНСКОМУ ГОСУДАРСТВУ

Автор доказывает, что присоединение древней Хебской области, расположенной между горным хребтом Смрчины и Локетской областью позднего средневековья, к германскому государству не произошло до 863 г. ни 973 или около 1000 г., как до сих пор считалось, не располагая для этого подлинными историческими обоснованиями. Первые исторические сведения о наделах почвы внутри территории древней Хебской области, доказывающие, что эта территория была, частью или полностью, присоединена к германской марке Нордгау, восходят к третьему и четвертому десятилетиям XII века (около 1122 и 1135 гг.); лишь впоследствии, к половине того же века, началась немецкая колонизация этой территории. Ввиду того, что немецкая колонизация происходила всегда сразу после захвата территории, служат оба приведенных факта доказательством того, что присоединение древней Хебской области к германской империи совершилось только в первой четверти XII века.

WANN WURDE DAS EGERLAND DEM DEUTSCHEN REICH EINVERBLEIBT?

Verfasser weist nach, daß die Annexion des alten Egerlandes zwischen dem Fichtelgebirge und dem spätmittelalterlichen Ellbogener Kreis durch das deutsche Reich nicht schon vor dem Jahre 863 oder 973, bzw. um das Jahr 1000 erfolgt ist, wie bisher oft angenommen wurde, ohne daß dafür wirkliche historische Beweise vorgelegen hätten. Die ersten historischen Berichte über Zuteilungen von Boden innerhalb des Gebiets des alten Egerlandes, die als Beweis dienen können, daß dieses Gebiet zum Teil oder ganz der deutschen Mark Nordgau angeschlossen worden ist, stammen erst aus dem dritten und vierten Jahrzehnt des 12. Jhts. (um das Jahr 1122 bis 1135), und die deutsche Kolonisation dieses Gebietes fing erst um die Mitte dieses Jahrhunderts an. Da die deutsche Kolonisation eines jeden slawischen Gebietes immer gleich nach der Einverleibung desselben einsetzte, dient beides als untrüglicher Beweis dafür, daß der Anschluß des alten Egerlandes an das deutsche Reich erst im ersten Viertel des 12. Jahrhunderts erfolgt ist.